

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Klaaglied - Strijdlied

En David klaagde deze klage over Saul en over Jonathan zijn zoon en op zijn bevel leerde men den Judeeër(ster) den boog (bij) te spannen (Targum)

2 Sam. 1 : 17-27

Wij moeten niet gering denken van de verzoeking, waarvoor David stond, toen hem in Ziklag de dood van Saul gemeld werd, de verzoeking namelijk om uit dit doodsbericht van zijn grote tegenstander politieke munt te slaan. Nu baande de Here immers kennelijk de weg naar de troon voor hem. In de dagen der achtervolging had David van Saul gezegd toen anderen hem wezen op de kans om de koning uit de weg te ruimen: Zo waar de Here leeft, voorzeker, de Here zal hem slaan; hetzij dat zijn sterfdag komt, hetzij, dat hij ten strijde trekt en weggevaagd wordt (1 Sam. 26 : 10). Welnu, dat laatste was gebeurd. Hoe verleidelijk dan voor David om nu aan geheel Israël voor te houden: gij ziet, mannenbroeders, hoe God het geding tussen Saul en mij in mijn voordeel beslist heeft. Wie zou zich erover verbazen, wanneer David getriumpfeerd had, zoals na Nabal's dood (1 Sam. 25 : 39): geprezen zij de Here, die het rechtsgeding voor het kwade, mij door Saul aangedaan, gevoerd heeft en die zijn knecht van het kwade afgehouden heeft. De Here heeft het kwade van Saul op diens eigen hoofd doen neerkomen. Het zou in onze oren niet vreemd geklonken hebben, wanneer David rondom dit thema een lied gecomponeerd had.

Dat David dit niet gedaan heeft, moeten wij niet op rekening schrijven van zijn edelmoedigheid. Immers, indien edelmoedig, waarom dan alleen tegenover Saul en niet ook tegenover Nabal? Of was Saul politiek belangrijker dan Nabal? Goed, maar dan spreke men liever niet van edelmoedigheid, maar van berekening. Neen, het klaaglied van David over Saul strekt niet ten bewijze, dat David tegenover zijn vijand ondanks alles toch heer is gebleven. Dit roken aan de goden van het fatsoen is aan de Schrift geheel vreemd. David is hier niet de „nette vent”, die in gentleman's agreement over de doden niets dan goeds zegt. Het zou trouwens in dat geval zeer de vraag zijn, of dit lied zou opgenomen zijn in het boek des Oprechten. Wij weten weliswaar niet veel van dit boek (een soort Valerius' Gedenckclanck?) maar de bewering is niet te boud, dat een lied wel oprecht moest zijn om in deze bundel een plaats te krijgen en we weten allen, hoe zwak het gesteld is met onze oprechtheid, als we fatsoenlijk gaan doen tegenover een tegenstander.

Neen, het gaat hier om iets anders. Het volk des Heren stond David voor ogen, toen hij zijn rouwklacht over Saul en Jonathan zong. Daarom sloeg hij zijn hand niet aan de gezalfde des Heren, ook niet toen hij dood was. Koning Saul was immers ondanks alles toch instrument geweest in Gods hand om Israël te verlossen uit de greep der Filistijnen. David is vanwege zijn tienduizenden niet zo beneveld geworden, dat hij de duizenden vergat, die Saul verslagen had. Daarom, dochters van Israël, uw beurtzang van weleer moet nu in

klaagzang omslaan: weent over Saul, die u — uit de buit — weelderig kleepte in scharlaken, die gouden sieraden hechtte aan uw kleding (vs. 24).

Zo zingt in deze zang de messiaanse koning, die door de Geest gedreven het heil van het volk op het oog heeft. Weliswaar ontbreekt de persoonlijke toon niet. Die komt met name naar voren in de vss 25 en 26, waar David zich klagend uitlaat over zijn broeder Jonathan, wiens liefde hem zo wonderlijk was. Maar juist deze roerende passage benadrukt nog te meer de tucht van de Geest, waaraan David in dit lied onderworpen is, want dit staat niet voorop maar aan het eind; het is ten achter gesteld bij dat andere, dat aan dit gedicht z'n diepste glans geeft.

In dit verband valt ook op het prachtige evenwicht in het lied tussen Saul en Jonathan. Geen spoor ervan, dat David op Saul's verdiensten afdingt ten gunste van zijn vriend Jonathan. Geen spoor ervan, dat David de vader en de zoon tegen elkaar uitspeelt. Hoe begrijpelijk zou dat geweest zijn, want zeer fel hadden die twee tegenover elkaar gestaan, juist in hun beoordeling van David (zie 1 Sam. 20 : 30-34). Maar het lied zegt: Saul en Jonathan, de beminden en lieflijken, waren in leven en sterven niet gescheiden (vs. 23). Wat er ook tussen hen geweest is, tegenover de filistijnse erfvijand waren ze één.

Voor deze vijand huivert David, als hij van Saul's en Jonathan's dood heeft gehoord. Hij ziet het al voor zich, de jubel en de feestvreugde op de straten van Askelon, waar de meisjes zingen: onze god gaf onze vijanden in onze hand, de verwoesters van ons land, die velen van ons gedood hebben (vergelijk Richt. 16 : 24). David wil de boodschappers van het slagveld, die natuurlijk al lang gearriveerd zijn, alsnog terughouden: gaat het niet zeggen in Gat, boodschapt het niet op de straten van Askelon (vs. 20). Het is zo erg als de wereld hooit. Of deze hoon nu „Saul” of „David” geldt, 't is enerlei: in beide gevallen gaat het tegen de Here en zijn gezalfde (Ps. 2 vers 2).

Hiermee is de zeer diepe tegenstelling tussen Saul en David niet weggevaagd. Die is er, maar die komt hier niet aan het licht. Hier wordt geklaagd vanuit het besef, dat de Here door Saul zoveel goeds voor Israël heeft

gedaan, al heeft Hij dit weerbarstig instrument uiteindelijk dan ook toornig van zich geworpen.

In zeker opzicht is koning Saul de meest raadselachtige figuur uit de bijbelse geschiedenis. Is zijn levensgang een tragiek geweest? Het lijkt er soms op; zijn schuld in 1 Sam. 13 : 5-12 lijkt een tragische schuld, meer lot dan daad. Hoe zeer we ook moeten vasthouden aan wat in 1 Kron. 10 : 13, 14 samenvattend over Saul's schuld gezegd wordt, dat neemt niet weg, dat hij in het verhaal van 1 Sam. hier en daar deerniswekkend is; zijn geschiedenis is daar zeer deelnemend geschreven met een pen, die gedoopt is in de tranen van Samuel, die — hoe lang! — om Saul getreurd heeft (1 Sam. 16 : 1). Mogelijk komen we hier boven de tragische indruk uit door te letten op de zeer gespannen verhouding tussen God en zijn volk, waarin Saul optrad (1 Sam. 8 : 7; 12 : 17-19). Er behoefde maar weinig te gebeuren of Gods hand schoot uit, vooral naar de vorst die voor God het volk vertegenwoordigde (Jer. 30 : 21).

Er is in de geschiedenis van koning Saul veel verborgens, dat we aan de Here moeten overlaten. God ging een volstrekt eigen weg met Israël's eerste koning. Het was de weg der verwerping. Daarom is dit dichterlijk „in memoriam” als afsluiting van Saul's donkere geschiedenis zo mooi, want hierin grijpt David naar de geopenbaarde dingen: Gods daden door Saul, en daarmee sticht hij Israël en ons.

Er zit in Saul's geschiedenis iets beklemmends en verlamdends: wie durft na Endor en Gilboa, waar de verkorene is verworpen geworden, nog verder? Davids klaagzang breekt de ban. Het is geen vertwijfeld klagen. Op het ritme van dit lied (dat rhytmisch gezien inderdaad geen klaaglied is) leren de Judeeërs de boog weer te spannen en de oorlogen des Heren voort te zetten. Saul's geschiedenis is door deze rouwklacht ondanks alles toch een bezielende kracht geworden in het nieuwe koninkrijk van David.

Wat van Saul's akker te oogsten viel voor Gods volk, heeft David tot de laatste schoof binnengehaald.

De verborgen dingen zijn voor de Here, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen (Deut. 29 : 29). De daden des Heren door Saul, zij maken, dat dit klaaglied tevens strijdlied kan zijn.

Wageningen.

H. de Jong

Een correspondentie

(II)

In het nummer van 16 oktober werd het begin gemaakt met een correspondentie tussen ds. Van den Born en ondergetekende. In dat nummer werd een brief van ds. v. d. B. afgedrukt waarvoor hij plaatsing in „Opbouw” vroeg. Daarbij werd ook het eerste deel van mijn antwoord aan ds. v. d. B. opgenomen. Ik sprak daarin allereerst mijn vreugde uit over het feit dat mijn correspondent en ik het in de hoofdzaak van de aangesneden kwestie eens waren. Hierin n.l. dat het niet aangaat broeders die de synodaal Geref. Kerken niet zonder meer als valse

kerken willen betitelen van ontrouw aan de confessie te beschuldigen. En dat het een dwaasheid zou zijn indien de Geref. Kerken als kerkleer zouden vaststellen dat de synodale kerken valse kerken zijn. Voorts toonde ik aan, een vraag van ds. v. d. B. beantwoordende, dat de dolerenden in de vorige eeuw beslist geweigerd hebben de Ned. Herv. Kerk valse kerk te noemen. Wel waren de meeste Afscheidenen van oordeel dat de Ned. Herv. Kerk een valse kerk was. Maar zij zeiden daar veelal nog wat bij. O.a. dat de ware gelovigen in de Ned. Herv. Kerk naar hun „geestelijk leven” toch tot de ware kerk behoren, dat er in de Ned.

Herv. Kerk nog overblijfselen van de kerk zijn en dat er ook kerkelijke gemeenschap is welke betrekking heeft op de verhouding welke er is krachtens genadeverbond en doop. Het was dus niet zo, zoals ds. v. d. B. meende, dat als alle gereformeerden in de vorige eeuw van opvatting waren geweest dat de Ned. Herv. Kerk géén valse kerk was wij nu allen nog Hervormd zouden zijn! De grote massa der gereformeerden beschouwde inderdaad de Ned. Herv. Kerk **niet** als valse kerk maar namen desalniettemin met grote energie de reformatie der kerk ter hand. En er ontstond daardoor inderdaad een ge-re-for-meerde kerk.

We vervolgen nu onze brief:

„geen valse kerk” — „ware kerk”

Ik kom nu tot je tweede vraag. Ik zal die hier nog even overnemen.

Je schreef: „Gesteld, dat de „opvatting” dat de Syn. Geref. Kerken nog ware kerken zijn ons **aller** „opvatting” wordt — en daar wordt in ons midden aan gewerkt — en wij er nu ook naar **doen**, dan zijn wij straks samen weer syn.-gereformeerd, en kunnen wij zeggen, dat de „opvatting”, dat deze kerken valse kerken zijn, ook niet lang stand gehouden heeft tegenover de „opvatting” dat de Syn. Geref. Kerken ware kerken zijn. Indien dit zou gebeuren, **wat gebeurt er dan eigenlijk?**”

Toen ik deze vraag rustig overlas viel het me op dat je hier het probleem op een geheel andere wijze stelt dan in de éérste vraag.

In die eerste vraag sprak je er namelijk van dat als in de vorige eeuw de opvatting dat de Ned. Herv. Kerk van toen **GEEN VALSE KERK** was veld had gewonnen en alle gereformeerden daarna hadden gehandeld wij nu allen nog hervormd zouden zijn. In deze tweede vraag spreek je evenwel van de opvatting volgens welke de synodaal Geref. Kerken nog **WARE KERKEN** zijn. En je vraagt dan wat er zou gebeuren als deze opvatting door allen werd voorgestaan.

Je zult het wel met me eens zijn dat er tussen deze twee veronderstellingen een groot verschil is.

Ik ga, dit zeggend, er van uit dat je met een valse kerk bedoelt een kerk waarvan het zwarte beeld in Art. 29 van de Ned. Gel. Bel. wordt getekend. Dat is dus een kerk

die zichzelf en haar ordinantiën meer macht en autoriteit toeschrijft dan aan het woord van God;

die zich aan het juk van Christus niet wil(!) onderwerpen;

die de sacramenten niet bedient gelijk Christus in zijn woord verordend heeft maar daar af en toe doet naar haar goeddunkt;

die vervolgt degenen die heilig leven naar het Woord van God en die haar bestraffen over haar gebreken, gierigheid, afgoderij.

Welnu als men met dit beeld van een valse kerk voor ogen zegt dat een kerk **niet** — nog niet — een valse kerk is, dan is daarmee volstrekt nog niet gezegd dat ze dan ook zonder meer een **ware** kerk is!

Ik weet het: er zijn mensen die bij het beoordelen van de velerlei kerkelijke gemeenschappen welke er bestaan het simplistische, niet aan Gods woord ontleende, en de werkelijkheid geweld aandoende schema hanteren volgens hetwelk zij de eigen kerk ware kerk noemen en **alle** andere kerken zonder verdere onderscheiding op de grote hoop van valse-kerken-naar-art.-29-der-belijdenis werpen. Maar ik ben overtuigd dat jij deze rauwe manier van doen niet in praktijk wilt brengen. Er is onder de kerken zoals Calvijn reeds leerde verschil in **graad van afval**. Zoals er ook groot verschil is in **graad van reformatie**.

Met dit alles rekening houdend zeg ik nu dat er een groot verschil is tussen de uitspraak dat de synodaal Geref. Kerken **geen valse kerken** zijn en die andere dat zij **ware kerken** zijn. En ik wil er bij zeggen dat naar mijn overtuiging het verschil tussen deze twee oordelen **moet** geconstateerd worden uit eerbied voor wat Gods Woord over de kerk zegt. En — in onlosmakelijke samenhang daarmee — als vrucht van het in praktijk brengen van de door dat Woord geëiste en genormeerde voorzichtigheid en billijkheid bij de beoordeling van de kerken.

De balans welke de Schrift ons aan de hand doet om de kerken te wegen is een gevoelige

en de daarbij behorende gewichten zijn zeer verschillend van zwaarte. Men moet daar voorzichtig mee omgaan.

de taal der belijdenis

Ik moge wat ik zei nog wat verduidelijken door iets te zeggen over 't begrip valse kerk zoals dat in de Ned. Geloofsbelijdenis voorkomt.

Het kan moeilijk weersproken worden dat met „de” valse kerk waarover art. 29 spreekt de pauselijke kerk wordt bedoeld zoals deze zich in de zestiende eeuw concreet in Europa openbaarde. Uit iedere karaktertrek welke in art. 29 aan de valse kerk wordt toegekend blijkt dat. Wat we in dit artikel vinden is om zo te zeggen een natuurgetrouwe schildering van de Roomse Kerk uit die dagen.

Een duidelijke aanwijzing daarvoor ligt ook in de omstandigheid dat art. 29 zo nadrukkelijk spreekt van **de** valse kerk. Men leest daarin immers aan het eind: **Aangaande de valse kerk**, die schrijft zich en haar ordinantiën meer macht en autoriteit toe dan den Woorde Gods enz. Wilde de confessie in het algemeen over valse kerken spreken dan had ze moeten schrijven: **Aangaande de valse kerken**, die schrijven zichzelf en haar ordinantiën. Over de „secten” spreekt zij ook in het meervoud! Of ze had kunnen schrijven: **aangaande een valse kerk** enz. Maar dat doet de confessie niet. Ze spreekt er eerst van dat men naarstig en voorzichtig uit het Woord Gods de ware kerk moet onderscheiden. Dat is nodig omdat er „heden ten dage” veel secten zijn die zich met de naam der Kerk bedekken. Daarna noemt zij de kenmerken der ware kerk en der ware christenen. En als dat is geschied wijdt zij nog een extra woord aan **de** — d.w.z. de ons zo goed bekende — **valse kerk**, namelijk de pauselijke kerk.

Natuurlijk betekena dat niet dat deze confessionele uitspraak omtrent de valse kerk daarom ook uitsluitend en alleen voor de Rooms-Katholieke Kerk uit de zestiende eeuw zou gelden! Dat spreekt uiteraard van zelf. Ze heeft als alle confessionele uitspraken blijvende betekenis. Maar ze kan en mag pas dan op een concrete kerk worden toegepast, ze „raakt” alleen dan een kerk, als deze tot dezelfde graad van afval, van deformatie, is voortgeschreden als dat met de pauselijke kerk uit die dag en het geval was. Wij moeten ook en vooral bij het beoordelen van kerken **billijk** oordelen. Ook en vooral als we met het toetsen van kerken bezig zijn geldt het woord des HEREN: „spreekt eerlijk recht” (Zach 7 : 9).

In dit verband is van belang wat ds. Vonk in zijn verklaring van art. 29 zegt. Hij schrijft daarin n.l.: „Het gaat hier om de toenmaals bestaande Roomse kerk. Dié heeft de Bres bedoeld met zijn kwalificatie „valse kerk”. Haar enig en alleen. Moge dit feit een ieder die in onze tijd de vreselijke kwalificatie van valse kerk op een andere aan de (zich sindsdien wel wat fatsoenerende, maar juist daardoor des te ergerlijker verhardende) Roomse kerk wil toepassen, maar bedachtzaam stemmen. De kwalificatie van valse kerk is in art. 29 uniek bedoeld. Zij is daar enig en alleen voor de Roomse bedoeld door de kerk in de Nederlanden van 1561. En welke kerk heeft zich sindsdien ooit zo misragen als de Roomse? Daarom bedenke men zich wel alvorens men een kerk noemt „valse kerk”. Die term is, dankzij art. 29, bepaald historisch bezet en nog lang niet vacant. Rome heeft vermoedelijk nog een grote toekomst. Het zou wellicht beter zijn in zo'n geval, wanneer het dan per se moet, er op te wijzen, dat zulk een kerk ernstige **trekken van gelijkenis** vertoont met de valse kerk van art. 29 oftewel de Roomse. Zoals er in de reformatie graden en trappen zijn (de Lutherse b.v. zijn o.i. niet ver genoeg gegaan op de weg terug naar Gods Woord) zo zijn die er ook in de **deformatie**. Pas wanneer die deformatie volledig tot het contra-beeld van art. 29 gevoerd heeft, ware ook de historisch bepaalde kwalificatie van valse kerk te bezigen”.

Ik geloof dat ds. Vonk in deze woorden de bedoeling en strekking van art. 29 juist weer geeft.

En dat zijn advies omtrent de kentering van dit artikel voluit Schriftuurlijk is.

de acte van vrijmaking

Ik wil in verband met de kwestie welke ons op 't ogenblik bezig houdt ook nog wijzen op wat in de acte van vrijmaking te lezen is.

Natuurlijk heeft deze acte generlei confessioneel gezag. Maar het is toch wel van belang te weten hoe de mannen die deze acte opstelden en ondertekenden over de vraag omtrent de valsheid van de kerk, en dan speciaal in verband met de synodaal Geref. Kerken hebben gedacht en geschreven.

In die acte komt nu inderdaad ook het woord **vals** voor. En wel als bijwoord. Zij gebruikten 't woord **valselijk**. Dat wordt evenwel niet aangewend ter typering van een kerk of een groep kerken als zodanig. De opstellers hanteerden het namelijk in verband met de schorsingen in en de weringen uit het ambt welke in 1944 plaats vonden. Deze schorsingen en weringen worden in deze acte als „valselijk genaamde tuchttoefening” gediskwalificeerd. De zin van deze woorden is duidelijk. Er werd door de synoden en de kerken in 1944 gesproken van „tuchttoefening”. Maar de acte van vrijmaking typeert die als „valselijk genaamde tuchttoefening”. Ze werd zeer zeker wel in de Naam des Heren verricht. Maar ze werd tegelijk in feite niet door het gezag des Heren gedekt.

De acte schrijft letterlijk: „Wij maken ons openlijk vrij van de valselijk genaamde tuchttoefening, die vanwege of uit naam van deze synode geschied is, en waardoor deze kerken in feite ertoe gekomen zijn, zich en haar ordinantiën meer macht toe te schrijven, dan aan het tot vóór dezen onder haar overeenkomstig de formulieren van enigheid beleden en in de kerkenordening gehoorzaamde Woord Gods;” enz.

Het is zonder meer duidelijk dat de acte van vrijmaking in haar woordkeus zinspeelt op art. 29. Ze hanteert termen welke daarin voorkomen. Maar juist daarom is het opvallend en veelbetekenend dat zij in verband met de schorsende kerken **niet** van **valse kerken** spreekt. Ze zegt dat deze kerken door de gediskwalificeerde tuchttoefeningen er **in feite** toe gekomen zijn zich en haar ordeningen meer macht toe te schrijven dan aan het Woord Gods enz.

Dat **in feite** moet je niet over het hoofd zien! De roomse kerk heeft in haar dogma duidelijk en onomwonden uitgesproken dat zij boven het Woord staat. Dat is haar kerkleer. Maar dat was met die schorsende kerken beslist niet het geval. Dat zeiden ze niet en dat wilden ze niet al deden ze het in dat concrete geval „in feite” wel. Dit verschil nu heeft de acte van vrijmaking gehonoreerd. En daarom spreekt zij niet zonder meer van de schorsende kerken als over **valse kerken** in de zin van art. 29. De opstellers hebben dat uiteraard opzettelijk niet gedaan. Ze hebben dat niet **durven**, niet **willen** doen. Ze zijn niet ruw en grof, maar onderscheidend en voorzichtig in hun oordeel geweest.

Nu ik over deze dingen schrijf komt mij weer in de herinnering wat ik meermalen van Prof. Greijdanus heb gehoord. Wanneer ik met hem over de synodaal Geref. Kerken sprak en daarbij de vraag aan de orde kwam of deze als valse kerken getypeerd moesten worden zei hij stereotiep: **Dat zult u mij nooit horen zeggen**. Die kerken hebben in haar schorsingen dingen gedaan die der valse kerk zijn. Maar dat die kerken nu valse kerken zijn zeg ik niet! Ik durf dit hier meedelen omdat prof. Greijdanus dat ook tegen anderen heeft gezegd die daarom de juistheid van deze mededeling kunnen bevestigen. Prof. Greijdanus wees er dan op dat men van valse kerk pas dan spreken mocht als het doen van deze kwade zaken om zo te zeggen tot het wezen van zo'n kerk behoort. Als zij dit kwaad krachtens haar leer en verordeningen bewust en opzettelijk en steeds door verricht.

het belang van de kwestie.

Ik ben zo breedvoerig op de kwestie van de hantering van het zware vonnis „valse kerk” ingegaan omdat onder ons over de vraag naar de aard van de valse kerk en het hanteren van dit vernietigende oordeel in de concrete kerkelijke situatie veel wordt gesproken. Het heeft er soms de schijn van dat de gedachtenwisseling over de kerk tot de behandeling van het thema ware — valse kerk is verschaald.

Het is naar ik geloof ook zo dat heel veel van de moeiten waarmee men in onze kring tobt het gevolg zijn van het verschil van opvatting ten opzichte van het opereren met dat onheilspellende vonnis.

Wanneer er trouwe kerkleden zijn die uit vrees daardoor een onrechtvaardig en onbillijk oordeel uit te spreken de synodaal Geref. of andere kerken niet als valse kerken durven te diskwalificeren, die dat met een gerust geweten niet kunnen doen — én er zijn andere broeders die met alle klem volhouden dat dat wel moet geschieden en dat de weigering om dat te doen betekent: een ontrouw zijn aan de belijdenis of aan de vrijmaking, dan ontstaat een ernstige, ja, een critieke situatie! Dan komt het als men op eigen standpunt blijft staan onherroepelijk tot buigen of barsten!

En wanneer de kerken op een of andere wijze zouden vaststellen dat trouw aan de belijdenis zonder meer zou impliceren dat men de synodale kerken valse kerken moet noemen dan kregen we voluit de situatie van vóór 1944 terug! Ja dan zou die situatie nóg erger zijn.

Toen ging het om het bindend verklaren van een theologische stelling welke men op grond van de Schrift en de confessie als goddelijke waarheid den volke voorhield. Dat was erg. In het zo juist gestelde tweede geval zou het gaan over de toepasselijkheid van een uitspraak van de confessie in een concrete historische kerkelijke situatie. En dat is nog veel erger!

Ik spreek er nu nog maar niet eens van dat een globaliserend oordeel over de synodaal Geref. Kerken reeds a priori onrechtvaardig is.

Ik ben er daarom blij om dat je een kerkelijke uitspraak over het al of niet vals zijn van de synodale kerken dwaas vindt en je dienaangaande niemand wilt binden.

En ik ben er nog meer blij om dat in verreweg de meeste kerken van enige kwesties of moeite in verband met de hantering van het begrip valse kerk geen sprake is omdat men elkaar ten aanzien daarvan in niets bindt.

En nu moet ik op de in het begin geciteerde vraag zelf ingaan.

Maar — dat moet helaas vanwege de plaatsruimte tot de volgende week worden uitgesteld.

C.V.

Kerkelijk Leven

* * Brochure Vonk

Men zal hebben begrepen dat de door ons twee weken geleden besproken vonkende brochure geen andere was dan:

„De substantie van de catechismus”

* * Het ondertekeningsformulier

In de laatste jaren is meer dan één dienaar des Woords ten aanzien van het door hem onderschreven ondertekeningsformulier in gebreke gesteld. De zaak is deze dat elk predikant in de Gereformeerde Kerken bij de aanvaarding van zijn ambt met zijn ondertekening beloofd heeft in 't geval dat hij bedenken mocht krijgen tegen de artikelen en stukken der leer, in de belijdenis der kerk geformuleerd, hij deze bedenkingen of ander gevoelen noch heimelijk noch openlijk zal leren, maar de zaak óf aan de kerkeraad óf aan de classis óf aan de synode zal voorleggen.

Dat belooft hij aan de kerk.

En aan die belofte is hij — overbodig het te zeggen — gebonden.

Dat is de éne kant van de zaak.

Er is ook een andere kant.

De kerk belooft ook iets aan hem.

Namelijk dat indien hij, opzettelijk of onopzettelijk, tegen de artikelen en stukken der leer, in de belijdenis begrepen, mocht leren, hij van zijn kant zal vallen onder een eerlijk oordeel der kerk. Immers in bedoeld formulier is ook het volgende bepaald:

„En indien de kerkeraad, classis of synode 't eniger tijd om gewichtige oorzaken van nadenken zou goedvinden, tot behouding van de eenheid en zuiverheid der leer, van ons te eisen nadere verklaring van ons gevoelen over enig artikel der voorzeide belijdenis, van de catechismus of van de verklaring der nationale synode: zo beloven wij ook mits dezen dat wij 't allertijd daartoe bereid en willig zullen zijn...”

Daarin handhaaft de kerk — terecht — haar recht tegenover een dienaar des Woords. Terecht. Maar wel beschouwd handhaaft de kerkerode ook zijn recht. Immers de dienaar des Woords, die metterdaad gewichtige — men lette op dit gewichtige — oorzaken van nadenken mocht geven, wordt hier niet overgegeven aan het oordeel van Jan Publiek — men vergeve ons in dit verband de zegswijze, ze bevat generlei discriminerends voor de leden der kerk! — maar hem wordt gegarandeerd dat hij in dat geval zal staan voor een wettige rechtbank: de kerkeraad, de classis of de synode. Indien er in de dagen toen de dordtse synode dit accuraet formulier opstelde, reeds zoiets zou geweest zijn als de kerkelijke pers, zou men mogen zeggen dat een dienaar des Woords door deze bepaling tegen de willekeur van deze pers wordt beschermd.

Dat mogen de schrijvers in onze kerkelijke bladen bedenken. Het komt hun niet toe de acte van beschuldiging maar vast op te maken, als openbare aanklager op te treden en als rechter meteen maar vonnis te strijken. Zoals in de laatste jaren, gelijk voor 1944 door wijlen dr. H. H. Kuyper („Erger dan vóór Assen”) en door wijlen dr. V. Hepp („Dreigende Deformatie”) geschiedde. Met dit verschil dat de agressiviteit, waarmee de beschuldigingen worden geuit thans wat hoger te noteren is. Deze methode grenst aan smaad. Men zou er zich in het burgerlijk recht wel voor hoeden. Zelfs in het geval dat iemand zeer ernstig de verdenking op zich laadt een meenedige, een dief of een overspeler te zijn, zal een fatsoenlijk journalist zich wel wachten dat met naam en toenaam in de krant te zetten. De man, die het deed, liep het risico een proces aan z'n jas te krijgen wegens belediging en smaad. Hij zou ondervinden dat er nog rechters in Nederland zijn. Ik acht de beschuldigingen, die in onze pers worden gelanceerd, met de roddel, en achterklap die ze voorts veroorzaken, ernstiger dan de zo even genoemde. Dat hebben we in de dagen der vrijmaking ook gezegd. Wie valse leer brengt, leert tegen het Woord van God, de volkomen leer der zaligheid in het oude en nieuwe testament begrepen, tegen de artikelen en stukken der leer, beschreven in de formulieren der kerk, scheurt de eenheid der kerk, want deze eenheid is de enigheid des geloofs. Zo iemand is nu écht een scheurmaker. En toen in 1944 de beschuldiging van „sekten aanrichten” viel, van scheurmakerij, hebben we graag herinnerd aan een woord van Luther dat een scheurmaker erger is dan een echtbreker.

Immers wie echtbreekt schendt de heilige band van zijn eigen huwelijk, de man die kerkscheuring aanricht schendt de bruid van Christus.

Welnu — de feiten bewijzen het — echtbrekers worden in onze kerkelijke pers met alle égards behandeld. Terecht. De christelijke en kerkelijke pers is een andere dan de boulevard-pers die de huwelijks- en zedenschandalen van verlopen filmsterren, twijfelachtige millionairs en afgedankte vorsten met graagte behandelt. Maar wanneer iemand door iemand verdacht wordt van valse leer dan schrijven vrijgemaakte penvoerders er lustig op los. Met al de gevolgen. Het lezende publiek denkt: dat zet een vrijgemaakt journalist, predikant, hoogleeraar toch niet zó maar in de krant?

En zelfs indien de aanklacht niet ongegrond zou wezen, zelfs indien ze volkomen

TE BERDE

Het is deze week vijf en dertig jaar geleden, dat de beruchte beurscrisis in New York uitbrak. Het was 24 oktober 1929. Later zou deze dag in de geschiedenis bekend worden als Black Thursday, Zwarte Donderdag. Op de beurs van Wallstreet werden die dag niet minder dan 12.894.650 aandelen verhandeld. De tikker — het instrument dat alle transacties registreert — was uren met zijn arbeid achter. Er heerste grote paniek in het beursgebouw. Winston Churchill, met een merkwaardige intuïtie om juist op die plaatsen aanwezig te zijn, waar geschiedenis wordt gemaakt, bekeek vanaf de bezoekersgalerij van de effectenbeurs de verwarring en de wanorde beneden hem.

De beurskrach van 1929 was tevens het begin van de grootste van alle economische depressies die de mensheid heeft moeten meemaken. Tien jaren lang heerste er over de gehele wereld onnoemelijk veel leed en bittere ellende.

Welke lessen kunnen wij nu uit dit verleden leren?

Ten eerste, een crisis treedt daar op, waar hij het minst wordt verwacht. Het was destijds niet de situatie in de Verenigde Staten, die zorgen baarde, maar de economische toestand in Europa. De vernielingen van de eerste wereldoorlog, de jarenlange inflatie, de financiële en economische bepalingen van het vredesverdrag van Versailles, dat alles hield de aandacht van de wereld gevangen. De economische toestand in de Verenigde Staten leek zeer stabiel. Toch brak daar de crisis uit en trad daar de depressie in. Geheel onverwacht. Zowel voor de politici als voor de economen.

Ten tweede, een speculatie van grote omvang is moeilijk te herkennen. Achteraf is het vrij duidelijk, dat de onmiddellijke oorzaak van de ineensstorting van de effectenbeurs de sterke speculatie is geweest. Maar, al berust een koersstijging van effecten alleen maar op de irrealistische verwachting dat de koersen nog wel verder zullen stijgen, de mens vindt dan toch altijd nog argumenten om zijn irrationeel gedrag te rationaliseren. Het ontstaan van een speculatie heeft niet zoveel met economische factoren te maken, maar veelmeer met psychische krachten. Een lage rentestand en gemakkelijke beleeningsvoorwaarden kunnen een speculatieve hausse niet opwekken, hiervoor is meer nodig. Er moet zijn een bepaalde geestesgesteldheid, een optimisme, een blindelings vertrouwen in de toekomst, een ontbreken van critische zin. De kans voor het uitbreken van een speculatie is het grootst na een aantal jaren van onafgebroken voorspoed. Bijvoorbeeld in een tijd als de onze.

Ten derde, een speculatie van grote omvang is zeer gevaarlijk. Strikt genomen was het hoogste punt van de conjunctuur in de Verenigde Staten al bereikt in de zomer van 1929, dus enige maanden voor de beurskrach. In de eigenlijke zin des woords is de depressie dan ook niet veroorzaakt door de beurscrisis. Maar de meeste gezaghebbende economen zijn er het wel over eens, dat zonder het uitbreken van de beurskrach de depressie een naar alle waarschijnlijkheid normale conjuncturele inzinking zou zijn geweest. De ineensstorting van de effectenbeurs was oorzaak van een algemene vertrouwenscrisis, en vooral deze vertrouwenscrisis heeft de depressie gemaakt tot een, wat men in de Angelsaksische landen genoemd wordt, Great Depression.

Ten vierde, de economische toestand in Amerika en de aldaar gevoerde economische politiek zijn van beslissende betekenis voor de welvaart van de gehele vrije wereld. De depressie in Europa in de dertiger jaren was voor een belangrijk deel zuiver import. Als men op enig gebied kan spreken van het bestaan van een volkeren-gemeenschap, dan is het op economisch gebied. Mede uit deze overwegingen hebben wij er belang bij, wie de toekomstige Amerikaanse President wordt.

v.O.

juist was, dan nóg zou de publicatie on-geoorloofd zijn. We hebben het niet over een zakelijk persdebat. Wie zelf in de krant schrijft of een boek publiceert vraagt daarmee om critiek, om tegenspraak en weerlegging. Maar die behoort zakelijk te zijn. Argument tegen argument. IJzer scherpt men met ijzer. Maar géén beschuldigingen van: eedbreuk, valse leer, aanval op de belijdenis, geen herder maar huurling, enzovoorts.

DAT LAATSTE IS NU IN STRIJD MET HET ONDERTEKENINGSFORMULIER.

Want dat formulier bepaalt ook dat een dienaar des Woords niet onderworpen zal zijn aan de beoordeling en de rechtspraak van Jan en alleman, maar van de KERKERAAD, CLASSIS of SYNODE. Men kon destijds een ridder van het GULDEN VLIES niet zo maar voor de eerste de beste rechtbank slepen: hij stond voor zijn eigen rechters. Men mag het ook een dienaar des Woords niet. Maar het begint er vandaag op te lijken, dat zij die 't zo druk over de kerkorde hebben zelf de kerkorde niet houden, die zelf de mond vol hebben van het ondertekeningsformulier, er zelf niet naar doen: „Zij houden zelf de wet niet” Gal. 6 : 11. En: „Gij, die anderen leert dat men niet stelen zal, steelt gij?”

En de gevolgen zijn bar en boos. Waar de „mannen en vaders” voorgaan, daar volgen de..... Dat woord houd ik in de pen. Ik zet een Wachter voor mijn lippen en voor „het bexken van de pen”.

* * Aanvullende bepaling

*

De kerkelijke vergaderingen, de kerkeraad, de classis of de synode zijn de instanties, die hebben toe te zien of de dienaren des Woords „gewichtige oorzaken van nadenken” geven. Ze behoeven daartoe in bepaalde gevallen niet door de kerkelijke pers tegen deze of gene te worden aangezet en opgehitst. In de vroeger gebruikelijke aankondiging van een huwelijk stond: „Indien iemand iets heeft waardoor de bevestiging verhinderd of opgehouden mocht worden dan bringe hij dat ORDELJIK en bijtijds aan”. ORDELJIK. Dat is niet: een artikel in de provinciale kerkbode. Maar: hij zegge het der gemeente. Dat is de onder ons zo geprezen „kerkelijke weg”. En dan oordeelt de kerkeraad. Niet in de allereerste plaats over de vraag of de beschuldiging van valse leer en dergelijke juist is, maar of de betrokkene inderdaad „gewichtige oorzaken van nadenken heeft gegeven” en óf er, indien dat het geval mocht blijken, nadere examinatie zal plaats vinden. En de nationale synode van Dordrecht 1618-1619 — wij zeggen dan zo graag „Dordt” — heeft in haar 164e sessie, toen klaarblijkelijk een ketterjacht zou beginnen, de ketterjagers het volgende kalmerende middel toegediend:

„De kerken zullen vermaand worden, als de Herders bij de ondertekening van het bovengemelde Formulier beloven, 't aller tijd bereid te zullen zijn om hun mening van de Leerstukken des Geloofs, op de begeerte der broeders, breder te verklaren, dat zulks niet zo te verstaan zij alsof zij daartoe op een iegelijks believen, gehouden waren (opdat de rechtzinnige Leraars niet te vergeefs verdacht worden gemaakt) maar dan eerst, als zij rechtvaardige oorzaken van verdenking gegeven zullen hebben, waarvan het oordeel zal staan aan de kerkelijke vergadering”.

Niet op een iegelijks believen.

Zelfs al zou een ouderling of al zouden meerdere broeders ouderlingen van oordeel zijn dat een dienaar des Woords rechtvaardige oorzaken van verdenking gegeven heeft, behoeft hij nog niet op hun believen in het kerkelijke verdachtenbankje plaats te nemen. Nog minder behoeft een gemeentelid maar 's even een briefje te sturen om de dominee op het matje te brengen.

Maar de kerkeraad oordeelt of de dienaar des Woords rechtvaardige oorzaken van verdenking, gewichtige redenen van nadenken (= tot verdenking) heeft gegeven.

OPDAT DE RECHTZINNIGE LERAARS NIET TE VERGEEFS VERDACHT WORDEN GEMAAKT.

En eerst wanneer de kerkeraad, de classis of de synode oordeelt, dat er zulke rechtvaardige oorzaken en gewichtige redenen zijn, is een dienaar des Woords verplicht zijn belofte gestand te doen.

Zijn kerkeraad is zijn rechtbank.

Dat is hem beloofd.

En daaraan moeten zich houden de mannen, die anderen met het ondertekeningsformulier om de oren slaan en zich er zelf niet aan houden.

Ze moesten, vóór zij anderen de kerkorde voorhouden, eerst eens beter de kerkorde lezen.

Geneesmeesters geneest uzelf.

G. Visee

Over de hermeneutische grondconceptie van de reformatie

III.

De religieuze heilssituatie zoals de reformatoren die predikten wordt zoals uit het zoëven gezegd blijkt vooral door twee dingen gekenmerkt.

Het eerste is dit dat ze uitsluitend en alleen vrucht is van Gods opzoekende liefde. Geheel uit zichzelf, daartoe bewogen door zijn goddelijke barmhartigheid, treedt God met de zondige mensen in een relatie van liefde. In het geloof staat de mens voor Gods aangezicht zonder dat hij daarbij afhankelijk is van enige bemiddelende tussen-instantie. Hij heeft daarin alleen en rechtstreeks met de genadige God te doen. En het tweede kenmerk van deze heilssituatie is dat zij in geen enkel opzicht de verwerkelijking van voorhanden menselijke religieuze mogelijkheden is. Integendeel, zo staande voor Gods aangezicht wordt de mens met al zijn mogelijkheden radicaal door God veroordeeld en is hij van het begin tot het eind aangewezen op Gods eeuwig heilsvornemen. Dat wil tegelijk ook zeggen: op Gods daad van verzoening en vergeving in Jezus Christus.

De grote en belangrijke vraag welke zich nu in dit verband aan ons opdringt is die naar de wijze waarop deze heilssituatie in het leven geroepen en onderhouden wordt.

In de Rooms-Katholieke Kerk wordt daaromtrent geleerd dat zij te danken is aan het sacramentele kerkelijke heilsinstituut dat door de dienst van zijn priesterlijke organen de heiligmakende genade in de gelovigen instort. Uit kracht van deze genade kunnen de gelovigen dan onder de hoede van de kerk door middel van goede werken de zaligheid verdienen.

Diametraal daartegenover predikten nu de reformatoren dat het middel waardoor God het heil schenkt geen ander is dan het woord. De verzoende relatie tot God waarin de mens dank zij de rechtvaardiging uit het geloof wordt opgenomen is een woord-relatie. Anders gezegd: de heilssituatie waarin de mens dank zij Gods genade mag leven wordt in het leven geroepen en gekarakteriseerd door de openbaring Gods in Christus welke de openbaring is van zijn levend woord. De rechtvaardiging geschiedt daardoor dat God door Christus die het eeuwige Woord is, de zondaar roept, hem toe-spreekt en om der wille van Christus vrij-spreekt van schuld en straf. In Christus die het levende Woord is wordt de mens opgenomen in de verbondsgemeenschap met God, een gemeenschap welke door het woord van God in het aanzijn wordt geroepen en door datzelfde woord ook van dag tot dag wordt in stand gehouden. God is geen God van verre en ook niet een verborgen God. Hij is de Deus revelatus. Maar - God openbaart zich niet anders dan in zijn woord. Hij is ook niet anders tegenwoordig dan door zijn woord. Voor de gemeenschap met God is de mens volstrekt en alleen aangewezen op Gods genadig initiatief. Maar de weg welke die genade inslaat om tot ons te komen is de weg van het woord. Onze God is de sprekende God.

Deze visie op het woord als het goddelijk heilsinstrument, als de concrete gestalte van het heil dat God ons in Christus schenkt, betekende een radicale breuk met wat de Roomse Kerk leerde. Deze poneerde immers dat het lidmaatschap van de pauselijke kerk de voorwaarde is voor het kindschap van God. En dat de gemeenschap met de kerk voorwaarde is voor de gemeenschap met God. Maar bewust en krachtig keerden de reformatoren deze stellingen om. Zij predikten dat het kind-zijn-van God voorwaarde en basis is voor het lidmaatschap der kerk en

dat de gemeenschap met de kerk pas mogelijk is door en op grond van de gemeenschap met God. En ze predikten daarbij ook dat het kindschap van en de gemeenschap met God alléén vrucht zijn van de werking van het woord van God. De kerk heerst daarom niet over het woord, neen, het woord roept de kerk in het aanzijn en is tegelijk de levenswet daarvan. Het woord is niet het product van de kerk. Neen, precies omgekeerd: het woord is de auteur, de moeder van de kerk. ⁴⁾ Het is tegelijk ook het fundament waar zij op rust. De kerk is alleen waarlijk kerk als zij metterdaad en permanent leeft uit de herscheppende kracht van het woord. Dat wil zeggen: de kerk is in zoverre kerk als het woord van God daarin waarlijk wordt gehoord en ge-hoor-zaamd. Of anders gezegd: wanneer er metterdaad gemeenschap is tussen God en zijn volk. Het was de diepste intentie van de reformatoren de kerk naar dat horen en gehoorzamen van het levende woord van God terug te roepen.

Het woord van God waarmee Hij de mensen aanspreekt en de kerk formeert en onderhoudt is nu in laatste instantie genade-woord, woord van vergeving en verzoening. Of, anders gezegd: het is evangelie. Daarom is Gods Woord ook een laatste woord waardoor alle voorlaatste mogelijkheden worden veroordeeld. Als laatste woord heeft het niets anders boven of naast zich. Als laatste woord is het een woord van radicale vrijpraak en volkomen verlossing. Het is zo het medium waardoor het heil in Christus wordt bemiddeld, geschonken, ja, het is dat heil zelf. Het woord van God is daarom ook niet de voorwaarde voor het nieuwe leven. Neen, het is dat nieuwe leven zelf. Het bewerkt niet zoals de Roomse Kerk leert de dispositie voor de ontvangst van de eigenlijke, de sacramentele genade. Neen, het is zelf de exclusieve weg van Gods heilsdispensatie aan zondaren. Het woord wijst niet de mogelijkheden aan voor het verwerven van Gods gerechtigheid. Neen, het maakt de zondaar metterdaad deelgenoot van die gerechtigheid daardoor dat het gesproken en geloofd wordt.

Met het woord-karakter van Gods heilsopenbaring, van zijn heilsdispensatie, hangt onmiddellijk samen het hoor-karakter van het geloof. Geloven is het existentiële horen van het woord van Gods genade, het is het gehoor-zamen daaraan. Geloven is het horen van het woord van God, als de tot mensen gerichte Goddelijke vrijpraak. Daarom leeft het geloof van het woord. Het geloven is het binnendringen en heerschappij verkrijgen van het woord van God in het hart van de mensen. Het is het door dat woord zelf bewerkte opgaan en openstaan van het hart voor het woord, zodat het van daaruit zijn heiligende en vernieuwende kracht kan uitoefenen in heel het mensenleven. Het geloven is daarom ook geheel en al betrokken op en afhankelijk van dat woord. Het geloven heeft geen bestand, geen kracht, geen effect in zichzelf. Omgekeerd is ook het woord geheel en al gericht en toegespitst op het geloven. Woord en geloof staan in een wederzijdse en onverbreekelijke relatie tot elkaar. Ze kunnen niet van elkaar gescheiden worden. Ze zijn aan elkaar verbonden als de zon met haar stralen. Het woord komt pas tot zijn volle woord-heid als het geloofd wordt. Zonder het geloven is het woord in-effectief „krachteloos”. Maar zonder het woord is het geloven „leeg”. In de levende relatie van woord en geloof voltrekt zich het heil. Neen, niet als een zakelijk automatisme maar als de levende gemeenschap tus-

sen de rechtvaardigende God en de gerechtvaardigd wordende zondaar.

Dit alles is de inhoud van het reformatorische *sola fide*. Die zinspreuk wil namelijk tot uitdrukking brengen dat het heil door de mens niet anders kan worden ontvangen dan door het geloof in zijn betrokkenheid op het woord. Met het *sola fide* is onlosmakelijk verbonden het *sola gratia*. Die typeren twee zijden van eenzelfde zaak. Het *sola fide* betekent daarom beslist niet dat het geloven één of andere meritoriale of creatieve kracht zou bezitten. Het geloven is niet de „zaak” zelf. De uitdrukking *sola fide* is een protest tegen en een afwijzing van alle menselijke religieuze mogelijkheden om in het verlossingswerk van God in Christus door de Geest de weg vrij te houden voor de exclusieve werking van het soevereine genadewoord van God.

Aan het geloven waardoor het goddelijke woord gehoord wordt en zijn verlossende werk in de mens verricht onderscheiden de reformatoren drie aspecten. Het is in de eerste plaats *kennis* (cognitio). Wat hebben Luther en Calvijn getoond tegen de constructie van een *fides implicita*, het blinde geloven op uitwendig gezag, zoals dat in de pauselijke kerk werd geleerd en gepractiseerd. Neen, geloven is naar hun diepe overtuiging kennen, en wel een kennen van datgene waarop, van diegene op Wie het geloven is gericht. Het is dus een kennen van God en zijn Christus en van hun goddelijke woord en werk. Dit kennen is evenwel niet een intellectueel kennen dat het leven van de mens ongemoeid laat. Geloofskennis is geen neutraal kennis nemen en weet hebben van, maar een existentiële kennis waarbij het centrum van ons leven betrokken is. Deze geloofskennis funktioneert nu in de levende gemeenschap met God. Daarom is ze onlosmakelijk verbonden met *vertrouwen* (fiducia). Of, beter gezegd: daarom is ze ook *vertrouwen*, heeft ze de structuur van *vertrouwen*. Ze is het *vertrouwen* dat God in Christus naar zijn belofte inderdaad onze hemelse Vader is en wij zijn kinderen zijn. En zo is aan het geloof ook eigen de *zekerheid* (certitudo) omtrent datgene waarop men vertrouwt, omtrent Hem in Wie men zijn *vertrouwen* heeft gesteld. Zowel Luther als Calvijn hebben het steeds met nadruk gepredikt dat aan het ware geloven een daadwerkelijke heilszekerheid volstrekt inhaerent is. Zonder deze heilszekerheid is er van echt geloof geen sprake.

* * *

Wanneer men nu tot het inzicht is gekomen dat het heil dat God in Christus door de Geest aan de mens schenkt door zijn woord wordt *vermittelt* en de relatie van genade waarin God tot de mens staat daarom het karakter van een woord-relatie heeft, komt vanzelf de vraag naar voren op welke wijze, door welk middel God dat woord naar de mensen laat toekomen. Het reformatorische antwoord op deze vraag is dat God dit zijn woord laat horen door middel van de door Gods Geest geïnspireerde en daarom onfeilbare en gezaghebbende *Heilige Schrift*. Het woord Gods dat Hij hier en nu tot ons spreekt is kort en goed en zonder meer de Heilige Schrift. En omgekeerd is voor de reformatoren de Heilige Schrift kort en goed en zonder meer het woord van God. Voorts accentueren zowel Luther als Calvijn met alle kracht dat God zijn Woord alléén door de Schrift naar ons laat toekomen. God geeft naar hun vaste overtuiging buiten de Schrift om geen openbaring van zijn genade. Principieel verwerpen zij iedere vorm van spiritualisme. En daarom en zo prediken zij het *sola scriptura*, „alleen de Schrift”. Naast en in onlosmakelijk verband met en als noodzakelijke completering van het *sola fide* en het *sola gratia* horen we van hen ook het *sola scriptura*.

Het is met het oog op de goede behandeling van het thema dat ons thans bezig houdt nodig om op de betekenis van deze twee woorden nader in te gaan. Want vooreerst zijn ze de lapidare formule van de hermeneutische conceptie der reformatoren. Maar bovendien worden deze twee woorden zeer verschillend geïnterpreteerd en heerst daaromtrent nog veel misverstand.

Om met het laatste te beginnen: men heeft het wel zo voorgesteld dat de zinspreuk *sola scriptura* als zodanig specifiek reformatorisch en zelfs exclusief reformatorisch zou zijn. Dit is evenwel niet juist. De overtuiging dat de Schrift als zodanig een volstrekte autoriteit bezit was reeds gemeengoed in de pauselijke kerk vóór de Reformatie. Kropatscheck die speciale studie heeft gemaakt van de Schriftopvatting in de Middeleeuwen verzekert zelfs dat de formule

sola scriptura als „vulgär-katholisch” kan worden getypeerd. Ook al stond ze niet bij alle theologen op de voorgrond in hun dogmatiek. Bij de nominalistische theologen uit wier kring Luther voortkwam werd deze formule vooral gehanteerd in de strijd tegen de pauselijke machts-usurpatie. Maar het exclusieve gezag dat de rooms-gezinde theologen aan de Schrift toekenden en met de term *sola scriptura* aanduiden droeg een sterk juridisch karakter. In verband met het leven en de leer der gelovigen fungeerde de Schrift als een métaphysisch geschrift waarin de structuur van het bovennatuurlijke goddelijke leven gezaghebbend werd geopenbaard. En in de kerkpolitieke strijd tussen curialisten en conciliaristen hanteerde men de Schrift als een wetboek dat de voorschriften bevat voor een leven in de goede verhouding tot God. De Schrift werd niet als een woord gehoord, maar als een wet gelezen en geraadpleegd. Maar hoe men de Schrift voorts ook opvatte en welk gezag men daaraan toekende, de interpretatie ervan was volstrekt gebonden aan de kerkelijke leertraditie. Nooit mochten de resultaten van de exegese der Heilige Schrift in strijd komen met de *regula fidei*, de *veritas catholica*, zoals die in de kerkelijke leeruitspraken was geformuleerd.

Het is dus niet juist de these *sola scriptura* zonder meer als de formulering van een reformatorische visie te karakteriseren. Ze was ook vroeger reeds bekend. En ze werd op de zoëven aangeduide manier ook algemeen als juist erkend. Luther en Calvijn hanteerden haar dus als een bekend adagium. Maar, en hierop moet alle nadruk vallen: de reformatoren hebben deze woorden op een *geheel andere wijze* gehanteerd dan de roomse theologen. Ze hebben ze een *totaal nieuwe vulling* gegeven.

Zoals we nu reeds opmerkten heerst evenwel omtrent de zin welke de reformatoren aan de term *sola scriptura* gaven ook nog veel misverstand. Men heeft het b.v. dikwijls zo voorgesteld dat Luther in de loop van zijn religieuze en theologische ontwikkeling geleidelijk een radicale reductie zou hebben toegepast ten aanzien van de autoriteiten welke in de Roomse Kerk tot gelding waren gekomen. Ten slotte zou hij, nl. tijdens de Leipziger disputatie, voortgedreven door de zweep van de logische consequentie waarmee zijn tegenstanders hem te lijf gingen, in de zaken van het geloof geen enkele andere autoriteit hebben erkend dan de Heilige Schrift. Via deze kwantitatieve beperking van de autoritatieve instanties zou Luther er ten slotte toe gekomen zijn eigen religieuze beleving, en in onlosmakelijk verband daarmee de door hem gekozen theologische positie, te verdedigen met niets anders dan de Heilige Schrift. En men heeft de bij Luther zo gegroeide accentuering van het exclusief gezag van de Heilige Schrift voor het gehele christelijke leven en denken wel de kern van zijn strijd tegen de pauselijke kerk en de toen gangbare theologie genoemd. Een andere visie op Luthers *sola scriptura* is deze dat daarmee wordt aangeduid het *formele* uitgangspunt vanwaaruit Luther ten slotte tot materieel nieuwe religieuze en theologische inzichten is gekomen. Beide interpretaties doen evenwel aan de reformatorische hantering van het *sola scriptura* geen recht. Het ging daarin namelijk om veel meer en ook om iets geheel anders dan om de verwerping van een aantal autoritatieve instanties ten behoeve van de verdediging van eigen religieuze en theologische opvattingen. En van een formalisering van het Schriftgezag is bij de reformatoren nog geen spoor te bekennen.

Inderdaad, in het reformatorisch gevatte *sola scriptura* gaat het om veel meer en vooral om iets geheel anders dan het genoemde. Dit *sola scriptura* is namelijk correlaat aan en onlosmakelijk verbonden met de geheel nieuwe, reformatorische opvatting omtrent de *aard*, de *inhoud*, de *funktie* van de Heilige Schrift binnen het kader van Gods heilshandelen met de mens. De strijd van Luther voor het gezag van de Heilige Schrift was geen formele strijd over de Schrift en haar gezag als zodanig. Luther had van nabij gezien hoe de erkenning van dat gezag principieel kan worden gerelativeerd en gedenatureerd door een bepaalde wijze van uitleg en door een bepaalde manier van omgang daarmee en van gebruik daarvan. Luther werkte daarom zeer zeker dag en nacht voor de goede uitleg van de Schrift en de juiste wijze waarop ze moet worden verstaan. Maar bovenal deed hij zijn uiterste best de ogen te openen voor de *authentieke wijze* waarop de inhoud van de Schrift in het leven van de kerk en de gelovigen moet *funktioneren*.

Neen, nog eens: het ging Luther in zijn strijd om de erkenning van de Schrift als het gezaghebbende woord van God zeker niet om een *formele erkenning* daarvan. Hij wist te goed dat zo'n erkenning op zichzelf nog maar bitter weinig betekent. Het ging hem zelfs niet in de eerste plaats om de *inhoud* van de Schrift. Al was hij ook ononderbroken bezig om die weer in het volle licht te stellen. Neen, de kern, het hart van Luthers reusachtige arbeid met en voor de Schrift was de ontdekking en de prediking van een nieuwe, van de legitieme, van de exclusief Schriftuurlijke visie op de *aard*, de *funktie* van de Schrift als Goddelijke openbaringswaarheid en de daaruit voortvloeiende typische *aard* van het Schriftgezag. In wat hij daaromtrent predikte ligt het specifiek reformatorische moment in Luthers arbeid. Men kan het ook zo zeggen: het ging Luther en ook Calvijn om een nieuwe *hermeneuse* en dus ook om een nieuwe *hermeneutiek* van de Schrift. En daarop vooral hadden zij het oog als zij spraken over *sola scriptura*.

* * *

Om deze nieuwe, reformatorische visie op de *aard* en de *funktie* van de Schrift te verstaan kan men weer niet beter doen dan nog eens te letten op Luthers geloofsworsteling in verband met de gerechtigheid Gods. Daarin, zo hoorden we, ging het om een *exegetische* kwestie. En dan om één die Luther allerminst alleen maar intellectueel heeft geïntrigeerd. De zaak waar het om ging greep hem zo direct en persoonlijk als maar mogelijk was. Ze veroorzaakte in hem zware aanvechtingen, gewetensangst, ze dreef hem bijna tot wanhoop. De vraag waar het daarbij om ging was niet in de eerste plaats hoe hij Gods „objectieve” genade welke hem als zodanig goed bekend was ook „subjectief” kon ervaren. Die vraag was veeleer: *hoe kan ik überhaupt weten dat God een God van genade en niet maar een toornig Rechter is?* Het ging Luther dus niet om de vraag naar de mogelijkheid van een subjectieve ervaring van een objectief vaststaande realiteit. Neen, hij vraagt: hoe kan ik de gegeven Godsopenbaring recht verstaan? Hoe kan ik verstaan dat Gods gerechtigheid de mens verlost en dus als Goddelijke gerechtigheid tegelijk zijn liefde, zijn genade is? In een ononderbroken en intensieve omgang met de Schrift is het toen voor Luther gaan leven, dat Gods gerechtigheid haar concretisering en actualisering vindt in het heilshandelen van God in en door het vleesgeworden Woord. Dat wil zeggen: in en door de eenmalige zending en komst van Jezus Christus en dan speciaal in Diens kruisdood en opstanding. En deze heilsdaad van God komt nu in het Godswoord der Schrift naar ons toe. In dat woord krijgt die daad Gods om zo te zeggen hier en nu gestalte voor ons, wordt ze hier en nu actueel en effectief. Het woord Gods der Schriften heeft op deze wijze de levende Christus, het ganse door Hem verworven en in Hem besloten heil tot inhoud. Het is het woord dat Christus thans door zijn Geest als levend woord tot ons spreekt. Maar het heeft tegelijk ook de Christus tot inhoud. Het woord der Schrift is het woord van Christus waarmee en waarin Hij zelf in het leven der mensen indringt en zichzelf met het volle heil aan hen aanbiedt. Het woord der Schrift is om zo te zeggen de brug waarover de gekruisigde en opgestane Christus uit de volheid des tijds naar onze plaats en in onze tijd komt. Het is de schakel die het kruis- en opstandingsgebeuren verbindt met alle geslachten welke daarna geleefd hebben, leven en nog zullen leven. In en door het woord stelt de opgestane Heer zich present en werkt Hij overal waar dat woord wordt gebracht. Een re-presentatie van Christus b.v. door de kerk of door de zich in een paus culminerende hiërarchie is niet nodig. Want de verheerlijkte Heer is in en door het Schriftwoord zelf, in de volle zin van het woord, bij ons present. Het woord der Schrift is dus allerminst een op zichzelf staand verhaal of betoog. Het is evenmin een compendium waarin een min of meer volledig systeem van waarheden omtrent God en goddelijke zaken is geformuleerd. Het is ook niet de verwoording, de symbolisering van een onafhankelijk van ons bestaande stand van zaken. Het woord der Schriften is als *heilswoord* tegelijk de *heilswaarheid* en de *heilswerkelijkheid*. Want nog eens: de inhoud van dat woord is de levende Christus en het volle heil dat Hij voor de wereld verworven heeft en dat Hij nu voor de wereld is.

In dit woord is nu de mens van de aanvang af betrokken. Hij was er bij toen het voor de

eerste maal werd gesproken. Want het werd toen reeds direct over hem, om hem en tot hem gesproken. En de mens is er ook bij als het in alle tijden en op alle plaatsen opnieuw tot hem wordt gericht. Het woord der Schrift is geen op zichzelf staand onpersoonlijk ding, geen onpersoonlijk symbool van een objectief in zichzelf bestaande realiteit. Neen, het is en blijft aanspraak, toespraak, boodschap van God in Christus tot de mens. Het is het levende woord van de Geest dat intentioneel op de zondaar is gericht. Zonder deze intentionele gerichtheid bestaat dat woord niet. Als men het woord van deze gerichtheid op de zondige mens abstraheert is Gods woord niet meer Gods woord. Zoals het woord alleen Gods woord is in en door het actuele spreken van God zo is dit woord ook alleen Gods woord in deze intentionaliteit. Maar omdat het Schriftwoord intentioneel op de zondaren is gericht worden deze daar ook existentieel bij betrokken. Het is daarom niet zo, het kan daarom ook niet zo zijn dat de mens „objectief”, „neutraal”, bloot intellectueel tegenover dat woord kan staan om daar later, achteraf op één of andere wijze in subjectieve relatie mee

te treden. De hantering van het objectief-subjectief-schema in verband met het woord der Schrift betekent niets minder dan de moord op dat woord. De mens die door die woord wordt aangesproken is daarom ook niet een mens-an-sich. Neen pas door en in het aangesproken worden door het woord ontvangt de mens het volle zijn als mens. De mens is naar zijn wezensaard op dat woord betrokken en van dat woord afhankelijk. Zijn ware humaniteit kan hem niet gegeven worden onafhankelijk van het woord. Pas door het in de Schrift tot hem komende Godswoord is de mens in de waarheid van zijn bestaan geplaatst. Tegenover het woord der Schrift kan een mens slechts staan in geloof of ongelof. Dat wil zeggen: als gerechtvaardigde of verharde en daarom verloren zondaar.

4) Bij Luther en Calvijn vindt men talrijke uitspraken als: *Ecclesia enim est filia, nata ex verbo, non est mater verbi...* *Ecclesia enim creatura est evangelii, incomparabiliter minor ipsa.*

(Wordt vervolgd)

C. V.

„De school, het volk, de oogst” *)

Wij zijn hier vandaag met elkaar in Kampen. En wij zijn hier bijeen gekomen met het oog op onze Theologische Hogeschool. Nu vermoed ik wel, dat U die Theologische Hogeschool erg belangrijk vindt. En dat is ook te begrijpen. Die school heeft immers in het leven van onze kerken een grote betekenis en in de harten van het kerkvolk een warme plaats.

Maar nu moet U niet schrikken als ik U vandaag ga zeggen: Staart U zich alstublieft niet blind op die mooie school. Want er is iets dat veel belangrijker is. Dat is: **het volk** dat achter die school staat. Hoe leeft dat volk thuis in de gezinnen; hoe werkt dat volk; hoe bidt dat volk. En vooral: hoe is hun levenswandel in het dorp waar zij wonen of in de stad waar zij werken.

Want een Theologische Hogeschool wordt volkomen steriel als er geen volk achter staat dat wandelt met de Here! Daar zijn voorbeelden van te noemen.

Er zijn op dit moment in de wereld Theologische Hogescholen en Theologische Faculteiten met een wereldnaam. Zij hebben een bibliotheek om van te watertanden; veel groter dan de onze in Kampen. Zij hebben een kerngezonde financiële basis. Zij hebben professoren van wereldformaat. Maar één ding ontbreekt hen: er staat geen volk achter; geen volk dat in het gewone dagelijkse leven de geur van Christus verspreidt, zodat zelfs ongelovigen door hun wandel voor Christus gewonnen worden. Ja zelfs de hoogleraren kennen de Here niet meer echt, al schrijven ze beroemde boeken over theologische kwesties.

En dat is verschrikkelijk. Want dat betekent, dat zo'n theologische school of faculteit een gevel is zonder achtergrond. Ik denk hier b.v. aan de Scandinavische landen, vooral aan Zweden. Onze professor Holwerda heeft indertijd in een zomervakantie Zweeds geleerd om de boeken van bepaalde beroemde Zweedse theologen te kunnen lezen. En toch: nergens in West-Europa is de ontkenning van het volksleven zover voortgeschreden als juist in Zweden, hoewel vrijwel ieder nog lid is van de kerk. Er is daar geen volk meer dat bidt om door Gods Geest verlichte theologen.

Ik heb U een voorbeeld genoemd uit onze dagen. Maar ik kan ook terug gaan in de geschiedenis. Heel ver terug zelfs; tot de dagen waarin Christus op aarde leefde. De Here Christus leefde en werkte onder het joodse volk. Welnu, ook de Joden van die dagen hadden hun beroemde theologische scholen: de school van Hittél de oudere en de school van Sjammai de strenge.

Maar de afstand tussen het volk en die wetgeleerdenscholen was ontzaglijk groot. En toen de Messias op deze aarde kwam vond Hij wél theologische scholen en wetgeleerden. Maar toch moest Hij klagen: er zijn geen

herders om de schapen te weiden; er zijn geen arbeiders om het werk te verrichten, dat gedaan moet worden om de grote oogst van de hemelse Vader binnen te halen.

Wél theologische scholen. En die scholen hadden genoeg leerlingen. Maar geen herders; geen oogsters.

Ge begrijpt nu wel ongeveer de betekenis van de titel van ons onderwerp. Die titel luidt: „De school, het volk, de oogst”. En zij is ten dele ontleend aan Mattheüs 9. In Matth. 9 lezen wij hoe Christus door zijn prediking, gesteund door tekenen, reddend, vernieuwend en genezend ingrijpt in het leven van het volk Israël. We lezen: „Hij ging alle steden en dorpen langs. Hij leerde in hun synagogen. Hij verkondigde het evangelie van het Koninkrijk. Hij genas alle ziekte en alle kwaal” (vs. 35).

En dan staat er dat Hij op zekere dag zijn blik laat gaan over de scharen. En Hij wordt diep in zijn hart met ontferming bewogen over hen, omdat ze voortgejaagd en afgemat waren als schapen die geen herder hebben” (vs. 36). Eigenlijk staat er in de grondtekst een woord, dat betekent, dat de Here Jezus hierdoor zó in zijn binnenste geraakt werd dat zijn ingewanden ervan begonnen te draaien.

En op dat moment spreekt Hij tot zijn discipelen die bekende woorden: „De oogst is wel groot, maar arbeiders zijn er weinig. Bidt daarom de Heer van de oogst, dat Hij arbeiders uitzende in zijn oogst”.

Zo eindigt Matth. 9. En onmiddellijk daarop lezen we in Mattheüs 10 dat de 12 discipelen twee aan twee worden uitgezonden. Daar gaan dus de eerste arbeiders het oogstveld op. Maar het zijn er slechts weinigen. Later horen we nog van de uitzending van 70 man.

Maar we gaan deze teksten nu niet breed bespreken. We maken slechts een paar opmerkingen:

Als Christus hier over „oogst” en „arbeiders” spreekt heeft Hij in de eerste plaats het oog op de prediking van het evangelie onder Israël. Het bondsvolk — dat afvallige bondsvolk — was zo herderloos.

O ja, er waren „arbeiders” genoeg. Zij kwamen uit de beroemde theologische scholen van Hittél en Sjammai. Er liepen toen theologen, (schriftgeleerden) bij bosjes rond. En toch zegt de Heiland: „Het volk heeft geen herders. En toch zegt de Heiland: „Er zijn weinig arbeiders!”

Ik denk dat de Here Jezus dat ook zou zeggen als Hij vandaag in Nederland kwam. Ook hier in Nederland zijn theologische scholen en faculteiten genoeg. Zelfs zoveel, dat ik wel haast zeker weet dat U ze lang niet allemaal op kunt noemen. En theologen lopen er vele rond.

Je hebt lichte scholen net als de school van Hittél; theologen die de hemelpoort voor iedereen openzetten. Zij roepen: „God heeft U lief!” Maar zij spreken nooit van Verbondsbreuk en Verbonds-wraak.

Je hebt zware scholen, net als die van

Sjammai. Zij zetten de hemelpoort op een heel, heel klein kiertje. Zij jeremiëren: „O, als er hier eens twee of drie zijn die zalig worden dan is het veel!” Maar zij laten de lokstem van de goede Herder niet horen. Zij roepen niet in een donkere wereld: „Ontwaakt gij die slaapt en staat op uit de doden. En Christus zal over U lichten”.

Ge voelt wel, broeders en zusters: een Theologische Hogeschool is zonder meer nog niet iets om trots op te zijn. Een Theologische Hogeschool is zonder meer nog geen zegen.

Onze conclusie moet wel zijn: De Here wenst veel **trouwe** evangeliepredikers, omdat Hij met ontferming is bewogen vooral ook over misleide, dwalende verbonds-kinderen. De Heiland hunkert naar veel trouwe predikers, juist omdat Hij te maken krijgt met het verwoestende werk van kwade herders.

En die hunkering naar veel trouwe evangeliepredikers heeft door de eeuwen heen in de kerken geleefd; vooral in haar beste tijden. Ik noem U een voorbeeld: Toen in de 16e eeuw de reformatie zich doorzette in Nederland bleef aanvankelijk verreweg het grootste deel van de mensen achter onder het juk van de afvallige roomse kerk. Jarenlang is het aantal Nederlanders dat met de reformatie meeging beneden de 10% gebleven. En het aantal inwoners van Nederland was in die dagen klein.

Maar juist in die kritieke jaren heeft de kerk zo sterk verstaan dat er veel trouwe predikers moesten komen. Zij was met ontferming bewogen over de dwalende schapen, die geen herders hadden; geen **echte, trouwe** herders.

En ze heeft ongelofelijk hard gewerkt om trouwe herders op te leiden: honderden jonge mensen, ook uit de armere milieu's zijn toen opgeleid tot predikanten. Kerken en stadsbesturen gaven hun ogen de kost; ze onderzochten of ze in hun midden jonge mensen konden vinden die geschikt waren en begeerte hadden om opgeleid te worden tot predikant. Hadden ze geen geld? Het hinderde niet. Het kwam er wel. En toch moesten die jongens dikwijls in het buitenland studeren b.v. in Genève onder de professoren Calvijn en Beza, omdat er in Nederland nog geen of onvoldoende gelegenheid was.

Ja, **toen** heeft de Kerk verstaan: er zijn veel herderloze schapen binnen de ware Kerk en daarbuiten. Er is veel arbeid, maar er zijn weinig, te weinig arbeiders!

Misschien denkt ge nu wél: maar vandaag is de situatie toch heel anders dan in de reformatietijd. Toen was er een schreeuwend gebrek aan predikanten. Nu valt dat nogal mee.

Ik antwoord: Vergist U zich niet. Denkt U maar aan de grote kerken onder ons. Ge hoort vaak klagen, dat er in de grote kerken zoveel gezinnen zijn, die niet goed meelevan. Maar zolang het nog voorkomt dat er predikanten zijn die duizend of meer leden hebben te verzorgen is dat toch ook geen wonder. Zolang dit blijft voortduren durf ik de stelling aan, dat er, ook onder ons, veel herderloze schapen zijn. Ik denk, dat de Here Christus ook vandaag nog bewogen over hen is.

Verder zijn er tientallen kleine kerken, die maar niet kunnen beroepen omdat ze te klein zijn. En dan nog verschillende kerken die gecombineerd zijn in de ambtelijke verzorging. Dat zijn allemaal abnormale toestanden. Soms kan het niet anders. Soms kan het wél anders. Maar men wil niet. Ik denk hierbij vooral aan de grote gemeenten die te weinig predikanten hebben.

In de dertiger jaren is er een tijd geweest, waarin meer dan honderd kandidaten aan de dijk stonden. Er was geen gemeente die hen beriep. Hoe kwam dat? Waren er teveel arbeiders? Geen sprake van. Er lagen nog velden te wachten waar vrijwel geen oogstwerk werd verricht. Er waren tientallen grote gemeenten, die slechts half werden bewerkt.

En nu zegt men wel: ja, maar het was toen een moeilijke tijd; de beruchte crisis van de dertiger jaren maakte het onmogelijk die kandidaten in te zetten voor het oogstwerk.

Ik geloof dat niet. Er was iets anders: **de Kerken zelf** waren ziek in die dagen. Dat was het. Zij hadden er te weinig oog voor dat er zo ontzaglijk veel oogstwerk te

*) Toespraak gehouden op de „Schooldag” - 1964.

wachten lag. Zij zetten niet alles op alles om die arbeiders aan het werk te krijgen.

Maar ik spreek nu niet over de toestanden in de dertiger jaren. Wij hebben in de eerste plaats te maken met de toestanden van vandaag. Daarover heb ik reeds het één en ander gezegd. Maar er valt nog wel meer te noemen.

Ik zei U reeds: Toen Christus sprak: „De oogst is wel groot maar er zijn weinig arbeiders”, dacht Hij in de eerste plaats aan de toestand onder de Joden. Maar Hij dacht toch niet uitsluitend aan de Joden. Hij begon wel bij de verloren schapen van het huis Israël. Maar zijn werkterrein breidde zich uit over de hele wereld. Hij zag heel het oogstwerk voor zich. „Zijn akker is de wereld”!

Dat blijkt vooral uit Johannes 4. Ook in Johannes 4 spreekt de Heiland over „oogsten”. Hij zegt daar: „De velden zijn wit om te oogsten”. En toen Hij dat zei werkte Hij niet onder de Joden, maar onder de Samaritanen. Hij zag voor zich de vele arbeid die moest gebeuren op de akker van de ganse wereld!

Welnu brs. en zrs.: Wij hebben een hoge pretentie. Wij presenteren ons als de ware Kerk. En het is wel. Men schimpt tegenwoordig in onze kring wel eens over die pretentie. Men spot er wel eens mee. Maar dat moest men niet doen. Daar is niemand bij gebaat.

Veel beter zou het zijn als wij allen de handen in één sloegen om die pretentie samen waar te maken. Dat moet dan o.a. hierin uitkomen, dat wij met erbarming innerlijk bewogen zijn; dat wij bidden en werken om arbeiders voor het vele oogstwerk.

Het kan zijn dat ge mij tegenwerpt: Maar is de oogst vandaag werkelijk nog wel zo groot? De wereld en de dwalende christenheid staan immers niet met open armen op ons te wachten. Ze moeten niet veel van ons hebben.

Ik antwoord: Dan is het vandaag dus net eerder als toen Christus die uitspraak over „de grote oogst” deed. Ook toen stonden de mensen niet met open armen te wachten. Meteen na de uitspraak over de oogst die zo groot is, zendt de Heiland zijn discipelen uit om te prediken. En dan waarschuwt Hij hen met nadruk: „Wacht U voor de mensen. Want zij zullen U overleveren aan de gerechtshoven. En zij zullen U geselen in hun synagogen. . . . En gij zult door allen gehaat worden om mijn Naam”.

En toch zegt Hij: „De oogst is groot”. Maar Hij bedoelt niet: „De dwalende schapen en de wereld staan te smeken om redding. Ge hoeft de sikkels er maar in te zetten en het graan valt U rijp in de armen”.

Hij bedoelt juist: er moet zo ontzaggelijk veel gedaan worden om de oogst tot rijpheid te brengen. Er is zo heel veel te doen voor het graan in de schuren komt.

En wat dit laatste betreft noem ik voor vandaag enkele cijfers. Men zegt wel eens dat cijfers kunnen spreken. En bij de voorbereiding van mijn toespraak ben ik tot de ontdekking gekomen dat dit waar is. De cijfers die ik tegenkwam spreken inderdaad. Luistert U maar: De wereldbevolking bestaat uit ruim 2½ miljard zielen. Daarvan is ongeveer een derde gedeelte z.g. christelijk. Ik zeg met nadruk „z.g. christelijk”. Want onder dat 3e gedeelte wordt alles geteld wat zich christen noemt: roomsen, vrijzinnigen, mormonen enz.

De rest van de wereldbevolking, dat wil dus zeggen: 1600 miljoen mensen, bestaat uit heidenen, mohammedanen en puur ongelovigen. Onder die 1600 miljoen zijn tientallen miljoenen mensen die nog nooit met het christendom in aanraking zijn geweest. Die nog nooit van Christus hebben gehoord. En toch ligt er een bevel van Christus aan zijn Kerk „Gaaf heen, maakt alle volken tot mijn discipelen en doopt ze in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes”.

Kijk broeders en zusters: wij hebben een hoge pretentie. Wij zijn de ware Kerk. Maar miljoenen mensen hebben nog nooit van Christus gehoord. Miljoenen mensen zitten gevangen in dwalingen. Het oogstwerk is groot!

En terwijl ge dit kunt weten leest ge elk jaar zulke nuchtere, haast koude berichtjes in de krant. Deze berichtjes: „In 1959 is aan onze Theologische Hogeschool in Kampen één theologische student voor het eerst inge-

schreven. In 1961 zijn drie theologische studenten voor het eerst ingeschreven. In 1962 vier, in 1963 vier, waarvan slechts drie uit onze eigen kring”.

Daaruit moeten zowel dominees als zendelingen gerecruteerd worden. En miljoenen mensen hebben nog nooit van Christus gehoord. Het is in de laatste tien jaar in onze kerken voorgekomen, dat een kerk wel twee jaar moest zoeken voor ze één zendeling had gevonden om naar haar zendingsveld te sturen.

Zou het niet hoog tijd worden dat er meer, véél meer studenten naar Kampen komen. Ik hoop dat er de komende decennia zovelen toestromen dat ze als dominee in de kerken in Nederland geen plaats kunnen vinden. Dan moeten ze wel naar de zendingsvelden. Dan drijft Christus zelf ons er wel toe onze opdracht beter te vervullen.

Ik las indertijd een beangstigend overzicht over de toestanden in Azië en donker-Afrika. Tegenover duizenden agenten en propagandisten van het communisme die daar werken in die heidense gebieden staan dikwijls slechts enkele tientallen zendelingen.

Communisten, Mormonen, Jehovagetuigen en Pinkstergemeenten hebben gewoonlijk geen gebrek aan mensen voor hun propaganda en zendingsacties. En zij dwalen.

Maar wij krijgen met grote moeite een klein aantal mensen in het veld. En toch hebben wij een duidelijke opdracht van Christus. En toch heeft Christus gezegd: er is zoveel te doen; de oogst is zo groot. En toch zijn er meer dan 1600 miljoen mensen op de wereld die de Here Christus niet kennen. En toch hebben wij zo'n uitnemende pretentie.

In Amerika zijn er kerken, die zich dit als ideaal hebben gesteld: Wij moeten net zoveel zendelingen naar de heidenen sturen als wij dominees in eigen kerken hebben! En dat blijft niet bij een ideaal. Ze volbrengen het ook!

Ge denkt misschien: Hoe bestaat het? Hoe krijgen ze dat voor elkaar? Ik antwoord: Wel, het is eigenlijk heel erg eenvoudig. Ze doen het zo: Ze geven 8 tot 10% van hun inkomen aan de Kerk. Acht. . . . tot tien procent! Zo eenvoudig is het.

Kan dat niet? Misschien in Amerika wel, maar hier in Nederland niet? Broeders en zusters, als ge dat beweert neem ik U niet serieus! Als wij maar eens werkelijk zouden gaan rekenen. Ik bedoel niet gewoon rekenen. Ik bedoel: gelovig rekenen. Dat is heel iets anders als gewoon rekenen. Ik zal U zeggen hoe U gelovig moet gaan rekenen:

Ge neemt een staatje met twee kolommen. In de ene kolom zet ge nauwkeurig de bedragen die ge per jaar uitgeeft aan luxe artikelen en ontspanning. Ge begint maar bij uw koelkast, uw televisietoestel, uw dure radio en pick-up met platen. En verder: rookartikelen, snoep, geld voor dure vakantie-reizen, voor particulier gebruik van uw auto enz. enz. Alleen voor rookartikelen wordt dat voor de meeste vrijgemaakte mannen reeds meer dan f 200,- per jaar. Dan telt ge die bedragen nauwkeurig op.

En vervolgens zet ge in de andere kolom: Er zijn 1600 miljoen mensen op de wereld die de Here Christus helemaal niet kennen.

Die beide kolommen moet ge dan maar eens tegen elkaar afwegen. Maakt U zo de balans maar eens op. Doet U het alstublieft. Want het is de balans van uw leven. Weet ge: het wordt hoog tijd dat U en ik weer gelovig gaan rekenen. Wij zijn n.l. wel gewend en het beetje denigrerend te spreken over het materialisme van onze tijd en de welvaartsstaat. Maar wij hebben helemaal niet door hoe erg wijzelf daar reeds door zijn besmet. En dat is een levensgevaarlijke situatie.

Want: Hier in Kampen staat een Theologische Hogeschool. Dat vindt U waarschijnlijk heel belangrijk. Maar. . . . schrikt U niet: er is iets dat nog belangrijker is. Dat is: **Het volk** dat achter deze school staat.

Hoe leeft dat volk thuis in de gezinnen.

Hoe werkt dat volk; hoe rekent dat volk; hoe bidt dat volk. En vooral: hoe is hun levenswandel in het dorp waar ze wonen, in de stad waar ze werken.

Zijn ze met ontferming bewogen over de schapen die geen herder hebben, net als hun Heiland? Horen ze de stem van hun Heiland die klaagt — ja, Hij kan klagen, uw Heiland — horen ze de stem van hun Heiland die

klaagt: Er is zoveel te doen. . . . zoveel oogstwerk.

Roepen ze werkelijk in de wereldnacht:

„Ontwaakt gij die slaapt en staat op uit de doden. En Christus zal over U lichten!”

W. Vis

PERSSCHOUW

Over moderne literatuur

De Hoofdredacteur van het Friesch Dagblad, A. H. Algra is in de laatste maanden in het nieuws geweest vanwege de felle kritiek op de moderne literatuur die hij in de Eerste Kamer liet horen. De Haagse Post publiceerde een uitgebreid interview met hem. In zijn krant schreef Algra enige tijd geleden over de nieuwe, realistische romans welke in de laatste jaren verschenen zijn in ons land. Ik zal ze hier laten afdrucken omdat ze wijzen op een dodelijk gevaar voor het christelijke leven. Namelijk het vernietigen van het normbesef.

Raad aan recensenten

Of beter nog: raad aan recensenten in Christelijke bladen. Of nog beter: aan recensenten, die hun medewerking verlenen aan sommige kerkelijke periodieken, die er geregeld blijk van willen geven, dat zij open zijn voor het gesprek, den nieuwen tijd verstaan, los zijn van de traditie, en bereid de kerk en de Christenen van alles en nog wat de schuld te geven.

Mijn waarde recensenten, het kan gebeuren dat U uw deskundig en onbevungen oordeel wilt geven over moderne geschriften, die iedereen moet lezen, ofschoon ze grof zijn in beschrijvingen van seksuele activiteiten en een zekere virtuositeit hebben in het neerhalen van alles, wat heilig is. Dat moet u niet verwerpen, daar moet u begrip voor hebben. Anders komt u in een verkeerden hoek terecht. Dat moet u zien als een psychologisch verschijnsel, als een uiting van hevigheid in het beleven, als gevolg van een jeugd-trauma. Daardoor wordt de auteur een hoogst merkwaardig geval. Ziet u, als u dat niet wéét, niet begrijpt, dat zulk een trauma, zulk een nachtmerrie, zulk een verdrongen complex leidt tot zulke merkwaardige reacties en uitingen, dan hebt u de gehele zaak niet dóór en bent u onbevoegd, over de moderne kunst te schrijven. Het is vooral belangrijk, dat u het schild opheft over hen, die een huwelijk tussen twee mannen anders vinden dan een huwelijk tussen man en vrouw, uiteraard! maar niet slecht of gemeen. Wat daarover in het Oude Testament staat en in Romeinen, dat kan en passant als niet meer ter zake doende worden ter zijde gelegd. Dat slaat wezenlijk op iets anders dan wat nu aan de orde is in de moderne kunst.

Maar dit is allemaal het voornaamste niet. Zulk een modern schrijver kan best stammen uit een orthodox gezin. Misschien gaan zijn vader en moeder elken zondag trouw naar de kerk, met de andere huisgenoten, behalve met den auteur, den kunstenaar, want die doet er niet meer aan. Misschien is hij nog wel „religieus”, maar hij heeft in elk geval tabak van het geloof en het geloofsbeleven van zijn vader. Maar die was dan ook STEIL-orthodox. Zet dat er vooral bij: Steil-orthodox. En dat zei den jongen kunstenaar niets. Daarom is hij nu zo fel en zo vijandig jegens het geloof van zijn vader. Daarom laat hij zo goed merken, wat een onheilige boel, een huichelachtige boel het was met zulk een steile orthodoxie. Zelig voor dien jongen kunstenaar. Welk een aanklacht! Nu is het moment gekomen voor de geestelijke zelfkastijding. Wij, wij zijn zo steil-orthodox, zo liefdeloos, zo weinig geneigd tot begrip en gesprek. Christelijk leven is immers begrip en gesprek. Begrip voor alles, voor afval en vijandschap, voor de haat van renegaten. Een gesprek zonder ooit één keer een duidelijk en onverbiddelijk neen. Een neen om der wille van de zaak des Heren.

Als u het in dien trant zoekt, dan is u op den goeden weg. Er zijn boeken genoeg, waaraan U op die manier uw progressiviteit kunt demonstreren.

Ik weet het niet heel zeker, maar waarschijnlijk komt er binnenkort nog zo'n boek bij. Een autobiografie van den heer Demas. U weet wel, van den man, die de tegenwoordige wereld liefkreeg en daarom den gevangenen Apostel Paulus in den steek liet. Dat wordt een boek, mijne heren. Dat zal een heel nieuwe visie betekenen op Demas. Hij was een teleurgesteld man, en er komt ook een trauma bij te pas. Maar het voornaamste is wel, dat het geloof van dien steil-

rechtzinnigen Paulus voor hem blijkbaar niets betekende, en daar moet men begrip voor hebben. Juist, begrip.

Maar hoe dan ook, véél of weinig begrip, geloof in géén geval, dat het in de ogen van Hem, die de harten kent, ook anders kan zijn met dien vader, die in getrouwheid den Here probeert te dienen of met Paulus, die door ijver voor zijn Heiland werd verteerd, dan de heren renegaten vertellen. Dat de schuld ligt in den diepsten zin bij den afvallige zelf. Want zodra u dat aanneemt, kunt u niet meer met modern begrip recenseren.

Kans voor Demas

Sommige lezers dachten, dat het maar een ironisch bedoelde fictie was, toen we een bepaalde groep recensenten probeerden voor te bereiden op een autobiografie van den heer Demas. Demas, over wien vroeger zo vaak werd gepreikt.

Paulus zit in de gevangenis en weet, dat het einde nadert. Hij schrijft nog eenmaal aan Timotheus en vraagt hem voor den winter te komen. Het team van medewerkers is uit elkaar geslagen. Trofimus is ziek in Milete achtergebleven. Tychicus is naar Efeze gezonden. En Demas is er ook niet meer. Hij heeft Paulus in den steek gelaten en is naar Thessalonica vertrokken, want hij heeft de wereld liefgekreten. Er zijn vele preken over Demas gehouden, die allemaal een verwijt en een waarschuwing inhielden. Maar nooit kwam er iemand aan het woord, die begrip had voor Demas. Die wilde beginnen met hem serieus te nemen. Die met hem wilde staan in solidariteit. Dat komt nu spoedig.

De geesten zijn er rijp voor. Allerwege is er nu begrip voor de ontrouwen en afvalligen. Zij komen in Pharetra aan het woord, en zij worden in den persoon van Jan Wolkers, wiens vader zo steil-orthodox was, dat de arme Jan er niets aan had, van alle kanten psychologisch benaderd.

Daarom kan een levensbeschrijving van Demas nu niet lang meer uitblijven. Vol begrip. En zó, dat de accenten zuiver komen te liggen.

Bovenal géén zwart-wit-schema. Dat is het grote kwaad, dat we nu overwinnen. We zien nu het kwaad in pasteltinten, en de zonde is niet zwart, maar violet, de verste kleur van den regenboog.

Begrip voor Demas, dat betekent nu eindelijk ook een meer genuanceerd oordeel over Paulus. De traditionelen drukken zich altijd ongenueanceerd uit. Zij spreken over goddeloze literatuur b.v. Dat is zéér verouderd.

Een genuanceerd oordeel over een apostel. Een gedrevene door den Geest. Hij trok aan maar stootte ook af. Vooral om zijn eenzijdigheid. Hij had maar één snaar op zijn lier. En hij was bijna a-cultureel. Athene zei hem bijna niets. Hij las alleen, wat op de altaren stond. Hij heeft de heerlijkheid van het Parthenon niet gezien; daar was hij blind voor. Hij had iets van een heilsoldaat of van iemand van de Pinksterbeweging; alle respect uiteraard, maar het leidt op den duur tot een zekere geboerndheid.

In twee opzichten was hij voor kinderen van zijn tijd niet best te pruimen. Vooreerst dacht hij altijd in een zwart-witschema, zoals gezegd „Wie u een ander Evangelie verkondigt dan dit, al ware hij een engel uit de hemel, hij is vervloek”.

Maar nog bedenkelijker was zijn manier van redeneren. Hij redeneerde rechtlijnig. Dat was soms, om er van te rillen. Daarom is het zo zegenrijk, dat wij, christenen van dezen tijd, van rechtlijnigheid niets meer moeten hebben. Zoals gezegd, nogmaals gezegd, wij kiezen voor een genuanceerde manier van zeggen Paulus niet.

Hier is de uiterste rechtlijnigheid:

Want als de doden niet verrijzen, dan is ook Christus niet verzezen, en als Christus niet is verzezen, is uw geloof waardeeloos en zijt gij nog in uw zonden.

't Is maar een voorbeeld. In de brieven van Paulus zijn er meer zulke voorbeelden. 1 Kor. 15 is er vol van.

Zo moeten we er oog voor krijgen, welk een traditionalist Paulus was, met zijn rechtlijnig geredeneer en zijn zwart-wit-schema.

En zo krijgen we eindelijk begrip voor Demas en zal de dominee in de preek meer genuanceerd over hem oordelen. Demas zat tot nu toe in het bekende hoekje.

Want hij had nooit, als Jan Wolkers en anderen, de kans gekregen, om eens uit de doeken te doen, hoe een steil-orthodox milieu hem in den steek had gelaten.

Dat is een daad van eenvoudige rechtvaardigheid, om na degenen, die zich als renegaten in Pharetra, het orgaan van de V.U.-studenten hebben mogen verantwoorden, nu ook een eerlijke kans te geven aan Demas.

(Wordt vervolgd)

C.V.

INGEZONDEN

Enige dagen geleden had ik een ontmoeting met een natuurwetenschappelijk werker uit onze kringen. Deze broeder vertelde mij het volgende: De een of andere Engelse hoogleraar had in een wetenschappelijk blad een artikel gepubliceerd, dat nergens naar leek. Er deugde geen snars van; ja, dit artikel moest wel de verontwaardiging en de toorn van andere physici opwekken. Zo maakte het ook de verbolgenheid gaande van onze broeder X.

Wat deed hij evenwel? Hij schreef zijn Engelse collega een brief. Een persoonlijke brief. Waarin hij het een en het ander uit de doeken deed en bovendien voorstelde, om elkaar eens ergens te ontmoeten.

Na verloop van tijd kwam er een antwoord. Niet lang daarna vond een ontmoeting plaats in een klein hotelletje in de buurt van Londen.

De heren hebben lange tijd met elkaar gesproken.

Tenslotte besloten ze samen een nieuw artikel te publiceren.

Ik dacht: dit moest nu zo ook bij ons gebeuren.

Wanneer iemand iets geschreven heeft, wat niet erg duidelijk is, of wat niet door de beugel kan, vliegt zo goed als heel kerkbodeschrijvend Nederland daar op af.

Het kan zelfs gebeuren, dat er aanstonds van alles uit wordt gedistilleerd en dat men zich vergaloppeert, en van de mug een olifant maakt. In ieder geval komt er zo gemakkelijk door ons ongeduld en door onze onbeleefdheid een kwestie bij.

Waar willen we nog meer geslagen worden?

Wanneer schrijvers nu eens, als er tien kwesties zijn, een paar maanden wachten voordat ze er op reageren. Dan zijn er van de tien kwesties hoogstens nog drie over, die de moeite waard zijn om besproken te worden. En wanneer ze dat dan doen volgens de methode van broeder X: eerst een persoonlijke brief, dan een onderhoud en tenslotte een publicatie... me dunkt, dat de polemiek veel gezonder zou worden.

Broeder X zei: Het is bij ons de gewoonte om het zo te doen.

Hij zei ook: Ik handel bovendien zo, omdat ik een christen ben. Z.i. heeft ook Matth. 18 hier wat te zeggen. Alsook 1 Cor. 13: De liefde bedekt alle dingen, ze rekent het kwade niet toe, ze wordt niet verbitterd.

Ik heb over wat broeder X gezegd heeft nagedacht. En ik dacht, dat het zijn nut kon hebben, wanneer ik het aan de lezers en schrijvers van onze bladen zou doorgeven. Onder de mensen van de natuurwetenschap zijn, zoals U weet, vele geleerden, die van de bijbel en van de Heere Jezus Christus niet zoveel moeten hebben. Toch zijn ze blijkbaar voorzichtiger dan de kinderen des lichts in hun geslacht.

Moge het ons tot lering strekken.

Opdat de Heere niet kome en de Kerk met de ban sla.

P.

C. B.

KERKNIEUWS

Bedankt voor Nijkerk: D. Los te Monte Alegre (Brazilië).

Neede. De Geref. Kerk te Neede kreeg een nieuw kerkgebouw. In een samenkomst welke onder leiding stond van ds F. van Dijk werd het in gebruik genomen.

Intrede. Na bevestigd te zijn door Prof. C. Veenhof deed ds J. Verhoeff op zondag 11 oktober zijn intree in de Geref. Kerk van Vroomshoop. De bevestigingspreek had tot tekst 2 Kor. 2 : 14-17. De intreespreek 2 Kor. 4 : 1 en 2 De kerk van Vroomshoop ontving in ds Verhoeff haar eerste eigen predikant na de vrijmaking.

Proces ingetrokken. Het proces, dat de Gereformeerde Kerk van Winsum-Obergum is aangedaan door de Syn. Geref. Kerk ter plaatse en dat ten doel had de Geref. Kerk te verplichten een nadere aanduiding aan haar naam toe te voegen, is ingetrokken.

Zending in Australië. Met blijdschap kan worden bericht, dat de voorbereidingen van het zendingswerk in N.W. Australië zover zijn, dat Rev. Versluis 13 oktober met zijn gezin uit Armadale naar Roebourne hoopt te vertrekken. Een Australisch echtpaar, mr. en mrs. Cabassi, staat tot de tijd, dat een huis voor het Convent wordt gebouwd, een gedeelte van hun huis af.

Het zendingswerk van Zuid-Holland, in samenwerking met Australische kerken, zal in Australië heten: Mission Free Reformed Church, Roebourne. Het adres van de Mission en van Rev. Versluis is voortaan: P.O., Roebourne, Western Australia.

Inhoud „Opbouw”

Klaaglied - Strijdlid	H. de J.
Een correspondentie (II)	C. V.
Kerkelijk Leven	G. V.
Te Berde	v. O.
Over de hermeneutische grondconceptie van de reformatie	C.V.
„De school, het volk, de oogst”	W. V.
Persschouw	
Ingezonden	
Kerknieuws	

Tweede zending uit Canada naar Nieuw-Guinea? De kerkeraad van de Canadian Reformed Church te New Westminster heeft het oordeel van de kerkeraden van haar zusterkerken gevraagd ten aanzien van haar voornemen om met hulp van andere steunbiedende kerken uit het Westen van Canada tot uitzending van een eigen zending over te gaan.

De kerkeraad van de Can. Ref. Church sprak hierover uit:

1. dat groter zendinginspanning nodig is;
2. dat het hem gewenst voorkomt, dat de bestaande zendingspost op Nieuw-Guinea door twee zendingen bezet wordt, op de schriftuurlijke grond, dat de Here Jezus zijn apostelen twee bij twee uitzond en de zendingen door ten minste twee personen werden gedaan; en op de praktische grond, dat de zendingspost niet onbezet komt, wanneer een van de twee zendingen met verlof gaat; en op morele grond dat twee zendingen steun aan elkaar kunnen hebben;

3. dat bij één zendingspost het hem beter voorkomt om ook één zendinge kerk te hebben om dubbele administratie te voorkomen;

4. dat voor de financiële zijde van de zaak nader advies van de kerk van Toronto nodig is.

Velp (Gld.) Met ingang van 25 oktober 1964 worden de diensten van de Geref. Kerk van Velp in het kerkgebouw van de Vrije Evangelische Gemeente, Oranjestraat, Velp. Aanvang half negen en kwart over vier.

ADRESSEN :

IJsselmonde, adres Geref. Kerk: S. Voorberg, Oostdijk 32, IJsselmonde; **Glanerbrug**, adres Geref. Kerk: H. J. Bosch, Pr. Bernhardstr. 5, Overdinkel, tel. 05423-786; **Emmen**, scriba Geref. Kerk: H. Hidding, E. Bruiningstr. 11, Emmen.

De Senaat van de Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen is gedurende de viering van de zeventiende Dies Natalis dier Vereniging, 9 oktober j.l., geïnstalleerd in de volgende samenstelling:

H. A. K. Mastebroek, praeses
H. E. S. Woldring, ab-actis
H. Luth, fiscus
W. H. Zaagman, assessor I
H. K. Schutte, assessor II.

Het ab-actiaat is gevestigd: Jozef Israëlsstraat 69a, Groningen.

Vakantieadres: W. de Geeststraat 16, Leeuwarden.

Stichting Gereformeerde Bejaarden Centrum „d' Amandelboom” te Bilthoven.

Gevraagd:

a. **VERZORGSTERS,**

b. **HULPEN IN DE HUISHOUDING.**

In of extern.

Goed salaris. Opname in Pensioenfonds. Reisgeldvergoeding.

Sollicitaties mondeling of schriftelijk aan de Directrice, Noord-Houdringelaan 82 te Bilthoven. Telefoon 3402-5841.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij